

Istočna Evropa i Centralna Azija ostvaruju dobre rezultate kada su u pitanju pokazatelji razvoja, ali se suočavaju sa rizicima u pogledu zaštite životne sredine, navodi se u Izvještaju o razvoju po mjeri čovjeka za 2011. godinu

Kopenhagen, 2. novembar 2011. — Prema Izvještaju o razvoju po mjeri čovjeka za 2011., koji je danas objavio Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), industrijsko zagađenje i drugi izazovi u oblasti zaštite životne sredine mogli bi da oslabe napredak u razvoju Istočne Evrope i Centralne Azije.

U Izvještaju „Održivost i pravičnost: bolja budućnost za svakoga“ se navodi da se hitni globalni izazovi održivosti i jednakosti moraju zajedno tretirati, te se identifikuju međusobno podupiruće politike na nacionalnom i globalnom nivou koje mogu podstaći napredak u pravcu ostvarenja ovih ciljeva. Izvještaj prepoznaje da su društva sa ujednačenijim rezultatima razvoja po mjeru čovjeka u boljoj poziciji da promovišu prelaz na tehnologije koje koriste čistije izvore energije ili da zaštite stanovništvo koje se suočava sa opasnostima vzanim za životnu sredinu poput zagađenja voda i akutnih vremenskih promjena.

Širom Istočne Evrope i Centralne Azije stepen razvoja po mjeri čovjeka nastavlja da raste, sa većom jednakošću nego u drugim djelovima svijeta u razvoju, pokazuje Izvještaj za 2011., a to je posebno slučaj sa javnim zdravstvom i obrazovanjem. Međutim, Izvještaj isto tako upozorava da se interni jazovi u primanjima povećavaju u većem dijelu regiona, kao i da bi degradacija životne sredine mogla oslabiti napornim radom ostvareni napredak. Brojne zemlje i dalje su veoma zavisne od fosilnih goriva i izvještavaju o visokom stepenu energetske neefikasnosti (uprkos značajnom napretku ostvarenom tokom posljednje dvije decenije), što za posljedicu ima visok stepen zagađenosti vazduha, uključujući emisiju gasova koji doprinose efektu staklene bašte.

Izvještaj pokazuje da su izgledi kada je u pitanju u cjelini razvoj po mjeri čovjeka u regionu ohrabrujući:

- Države članice EU iz regiona su sve rangirane u kategoriju „veoma visokog razvoja po mjeri čovjeka“ mjereno indeksom razvoja po mjeri čovjeka (HDI) - složene mjere prihoda, zdravlja i obrazovanja koja se koristi u izvještaju - uključujući Sloveniju (#21), Republiku Češku (#27), Estoniju (#34), Slovačku (#35), Mađarsku (#38), Poljsku (#39), Litvaniju (#40) i Letoniju (#43), zajedno sa kandidatom za članstvo u EU Hrvatskom (#46). Većina ostalih zemalja iz regiona rangirana je u drugom kvadrilu „visokog razvoj po mjeri čovjeka“ prema ovom indeksu, uključujući Rusku Federaciju (#66), Ukrajinu (#72) i Tursku (#92).

- U situaciji kada brojne zemlje obilježavaju dvadeset godina svoje nezavisnosti od bivšog Sovjetskog Saveza i bivše Jugoslavije, Izvještaj pokazuje da je region predvodnik u obezbjeđivanju osnovnih usluga za domaćinstva - čiste vode, goriva za kuvanje, kao i adekvatnih sanitarnih uslova. Međutim, Centralna Azija još uvijek ima značajan broj stanovnika koji su kategorisani kao „višedimenzionalno siromašni“. Tadžikistan ima najveći procenat u regionu, 17 odsto ukupnog stanovništva. Međutim, čak i Tadžikistan i Kirgistan (najsiriromašnije zemlje u regionu) su po indeksu razvoja po mjeri čovjeka rangirane u kvadrilu „srednjeg razvoja po mjeri čovjeka“.
- Uprkos velikim postignućima u obrazovanju i zdravstvu, u Izvještaju se navodi da napredak u Istočnoj Evropi nije ravnomjerno raspoređen da dopre i do najugroženijih i obespravljenih. Grupe poput Roma oskudijevaju relativno mnogo više nego što to sugerišu nacionalne procjene o siromaštvu, navodi se u Izvještaju.

Izvještaj pokazuje da najugroženijim grupa stanovništva u svijetu nesrazmjerno nedostaje politička moć, kao i da najviše snose posljedice degradacije životne sredine, uključujući njihovo najbliže životno okruženje. U Izvještaju se navodi da je to posebno relevantno za region koji se još uvijek u ogromnoj mjeri oslanja na fosilna goriva i suočava sa teškom zaostavštinom iz ere Sovjetskog Saveza kada je u pitanju životna sredina, te ukazuje na hitnu potrebu za dodatnim ulaganjima u čista goriva, obnovljive izvore energije i energetske efikasnost.

Jermenija, Rumunija i Bugarska su vodeće u svijetu po broju smrtnih slučajeva od zagađenosti vazduha na otvorenom, prema kalkulacijama iz Izvještaja a na temelju novijih podataka UN. „Dugotrajna izloženost zagađenosti vazduha na otvorenom uzrokuje respiratorne poremećaje, oštećenje imunog sistema i trovanje od ugljen monoksidom, pored ostalih štetnih efekata,“ ističe se u Izvještaju i navodi da industrijsko zagađenje u pojedinim djelovima regiona predstavlja ozbiljan rizik po zdravlje.

Ako se žele postići promjene, tvrdi se u Izvještaju, vlade moraju biti transparentnije, sa jakim i nezavisnim organizacijama koje će kontrolisati njihov rad - medijima, civilnim društvom i sudovima - koje će na taj način pomoći da se podstakne veće učešće javnosti u kreiranje politika o zaštiti životne sredine. „Veća odgovornost i snažniji demokratski procesi, dijelom uz podršku za aktivnije civilno društvo i medije, mogu takođe poboljšati rezultate,“ napisala je Helen Klark, administratorka UNDP, u predgovoru Izvještaju.

Zagađenje vazduha u urbanim sredinama i rast emisije ugljenika navode se u Izvještaju - kao i u pratećim istraživanjima javnog mnijenja - kao neke od najvećih opasnosti po održivi razvoj u regionu.

Zagađena voda predstavlja još jednu opasnost po zdravlje, a s boljom preradom i zaštitnim mehanizmima u industriji, smrtni slučajevi mogli bi se izbjeći. Činjenice navedene u Izvještaju pokazuju da je stopa smrtnosti od nečiste vode za piće u Tadžikistanu (751 na milion stanovnika godišnje) najveća u regionu i svrstava ga između Južne Azije (443) i subsaharske Afrike (1.286 smrtnih slučajeva na milion stanovnika), koja u svijetu ima najozbiljnije probleme sa kontaminacijom. Ostale bivše sovjetske republike takođe izvještavaju o visokim stopama smrtnosti od zagađene vode, uključujući Turkmenistan (532 na milion stanovnika), Uzbekistan (335) i Kirgistan (259). Tadžikistan i Kirgistan takođe su na vrhu u regionu po broju smrtnih slučajeva od zagađenja vazduha u zatvorenom prostoru (516 i 418 na milion stanovnika godišnje pojedinačno), što ukazuje na relativno veliki broj ljudi koji nemaju pristup bezbjednim gorivima za kuvanje i grijanje.

Energija predstavlja još jedan izazov održivom rastu. Izvještaj pokazuje da fosilna goriva čine 88 odsto ukupnog snabdijevanja primarnom energijom i da je regionalni prosjek za energiju iz obnovljivih izvora najniži u svijetu. Čak i u Poljskoj i Republici Češkoj, koje su obavezne da u skladu sa ciljevima Evropske unije do 2020. diverzifikuju izvore energije i smanje emisju gasova koji stvaraju efekat staklene bašte za 20 odsto u odnosu na nivoe iz 1990. godine, uglj ostaje dominantno gorivo za proizvodnju električne energije uz snažnu političku i javnu podršku.

Izvještaj podstiče zemlje da ponovo razmotre svoje subvencije za fosilna goriva, koje su procijenjene na 312 miliona dolara u svijetu 2009. godine, i da umjesto njih promovišu očuvanje i ulaganje u obnovljive izvore energije. Publikacija takođe poziva na pokretanje revolucionarne „Inicijative za univerzalni pristup energiji“ i podržava uvođenje međunarodnog poreza na trgovinu devizama u cilju pomaganja finansiranja razvojne pomoći, pri čemu se procjenjuje da bi se dažbinom od svega 0,005 odsto na trgovinu devizama moglo naplatiti 40 milijardi dolara godišnje dodatnih sredstava za razvoj.

U Evropi i Centralnoj Aziji, koje su dom velikih izvoznika energije, poput Rusije, Azerbejdžana, Kazahstana, Uzbekistana i Turkmenistana, domaće subvencije mogu biti skupe. Uzbekistan, na primjer, troši preko 10 puta više na subvencije za potrošnju fosilnih goriva nego na zdravstvenu zaštitu (32 odsto BDP-a u poređenju sa 2,5 odsto), navodi se u Izvještaju.

Izvještaj pokazuje da postoji još puno prostora za poboljšanja u očuvanju prirodnih resursa regiona, ali velikog potencijala za održiviju budućnost. „UNDP aktivno podržava zemlje regiona u procesu Rio+20, za koji će izvještaj obezbijediti korisne ulazne informacije“, rekla je Kori Udovički, zamjenica administratora UNDP i direktorica za Istočnu Evropu i Centralnu Aziju.

O OVOM IZVJEŠTAJU: godišnji Izvještaj o razvoju po mjeri čovjeka je urednički nezavisna publikacija Programa Ujedinjenih nacija za razvoj. Izvještaj za 2011. godinu na raspolaganju je na deset jezika i može se besplatno preuzeti u PDF formatu ili kao elektronska knjiga sa <http://hdr.undp.org/>